

Siyasa Belgesi-5

20 Ocak 2022

Özet

Felsefe ve tarih, geçmişte kullandığımızdan farklı bir şekilde bir araya gelmektedir. Bu sadece eleştirel teori, sadece eleştiri, sadece teorik anlayışla değil, geleneksel anlamıyla felsefe yapmanın yeni bir yolu olarak bizi geleceğe götürebilecek bir tür felsefi yeniden yönelim sağlayacak şekilde yapılmalıdır. Arap Baharı ya da Hong Kong'taki gösteriler gibi yakın dönemde yaşanan bir çok olay felsefenin seküler düşünceye dayalı bir yöntemle yapılması ihtiyacını vurgulamaktadır. Bu yöntem, inançların mümkün olan en fazla şekilde dahil olmasına imkan sağlamak için ortak problemlerimize seküler bir anlayış konusunu dayatmaktadır.

Yıl 1: Ortak bir Gelecek Işığında Felsefi Anlatı

Prof. Susan Buck-Morss

Felsefe ve tarih, geçmişte kullandığımızdan farklı bir şekilde bir araya gelmektedir. Mesela Hegel çok ünlü efendi-köle diyalektiğini geliştirdiği dönemde gazetede Haiti Devrimi hakkında çıkan haberleri okumakta idi. Ancak akademisyenler ve ulus devletler olarak, bilgiyi bir yanda Hegel ve Batı felsefesi diğer yanda Karayiplier veya siyahilerin tarihi şeklinde ikiye ayırmamız nedeniyle bu bilgi zamanla kaybolmuş ve bunların o dönemlerde çok verimli çapraz referanslar olabilmesi, geçmişin miras olarak alınması sürecinde engellenmiştir. Dolayısıyla akademik çalışmalarımızda farkında bile olmadığımız bazı temel önermeleri gözden geçirme ihtiyacı sorgulanmalıdır. Bununla da kalmayıp, sadece eleştirel teori, sadece eleştiri veya sadece teorik anlayışla değil, geleneksel anlamıyla felsefe yapmanın yeni bir yolu olarak bizi geleceğe götürebilecek bir tür felsefi yeniden yönelim sağlayacak şekilde yapılmalıdır.

Sadece ekonominin değil, aynı zamanda internet ve sosyal medya gibi yöntemlerle dünyayı baştan başa dolaşmayı sağlayan iletişimin de küreselleşmesi göz önüne alındığında, Batının şartlarına hakim olduğu eski ulus devlet siyasi düzeninin gerçekten çözüldüğünü görüyoruz. Ulus devlet olarak bir tarihe ihtiyacınız vardı. İster Marksist anlamda sınıf mücadelesi aşamaları ister ekonomik gelişme aşamaları bakımından, belirli bir büyüme aşamaları hattı boyunca gelişmeniz gerekiyordu. Başarılı olmak ve küresel bir tartışmaya katılmak için, bir ulus devletin topraklarında bulunan herkes ve her oluşum kendi tarihini ayrı bir tarih olarak üretmek zorundaydı; bu da ona uluslararası söylemlerde bulunmak için bir tür meşruiyet sağlamakta idi. Ama küresel ısınmanın yol açtığı acil durumlar, Antroposen hakkındaki tartışmalarımız, küresel salgın hastalıklar, küresel göç hareketleri gibi küreselleşmenin gerçekleri göz önüne alındığında, eski rakip uluslar paradigması içindeki güç merkezinin, örneğin başka bir ulus devlete ya da Batı yerine Doğu ya da başka bir medeniyete verilmesi, yani sadece baskın gücün değiştirilmesi mantıklı görünmemektedir. Düzenin kendisini değiştirmeye çalışmak daha uygun görünmektedir.

Küresel ısınmanın yol açtığı acil durumlar, Antroposen hakkındaki tartışmalarımız, küresel salgın hastalıklar, küresel göç hareketleri gibi küreselleşmenin gerçekleri göz önüne alındığında, eski rakip uluslar paradigması içindeki güç

20 Ocak 2022

merkezinin, örneğin başka bir ulus devlete ya da Batı yerine Doğu ya da başka bir medeniyete verilmesi, yani sadece baskın gücün değiştirilmesi mantıklı görünmemektedir. Düzenin kendisini değiştirmeye çalışmak daha uygun görünmektedir.

Kısacası, kaderlerimizin birbirine ne kadar bağlı olduğu göz önüne alındığında, ulusal siyasi çerçeveler ve ulusal hudutların sınırlamaları bugün yetersizdir. Yeni bir evrensel tarih biçimi yazmanın meşruiyeti herhangi bir kısmi bilginin, evrensel olanın yerine geçemeyeceğinin sürekli olarak kabul edilmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla felsefi araştırmalar mütevazı kalmalıdır ve her grubun uyması gereken yeni egemen paradigma haline gelecek bir şey olarak değil, bir hedef olarak evrenselliğe katkıda bulunma kapasitemizi anlamamız gerekmektedir. Felsefeyi ve tarihi bir araya getirmenin tipik yolu, tarihin seyrinin ne olacağını felsefenin belirlemesidir. Ve ilginç olan şu ki, bu model ister teolojik ister bilimsel olsun, geleceği açıklayamayız çünkü gerçekleşen bir tarih asla tahmin edilen tarih değildir. Kendi hayatınızda da sonucu kontrol etmeye çalışmanıza rağmen en iyisi ve en kötüsünün olacağını söylemek isterim. Dolayısıyla tarih gelecekte açık olmak zorundadır, bu da tarihle ilgilenen bir felsefenin gelecek olanın tahminiyle ilgili olamayacağı anlamına gelir.

En iyi ve en kötü senaryolar bizim kontrolümüz dışında gerçekleşirse, o zaman bunu belirli terimler açısından daha iyi bir şekilde düşünebiliriz; birinci yüzyılda kullanılan belirli sözcükler açısından, aslında İncil'in son kitabında Patmoslu John tarafından kullanılan iki zamansal terim Kairos ve Kronos'tan bahsediyorum. Kronos'un ne anlama geldiğini bildiğimizi düşünüyoruz çünkü onu kronolojik olarak tercüme ettik, yani bu, diyelim ki, birinci yıldan 2000 yılına

kadar olan zamanın doğrusal bir hareketi gibi görünüyor. Ama aslında Kronos eski anlamıyla kronik, tekrar anlamına gelir. Örneğin, mevsimler kroniktir. Yıldızlar kronik düzende hareket eder. Kronos'un zıttı da Kairos'tur. Kairos, Kronos'taki bir kesintidir. Kairos beklenmeyendir. Mevsimlere bakarsanız, Kronos mevsimlerin tekrarıdır, ancak Kairos tamamen beklenmedik bir şekilde aniden aşırı soğuk veya aşırı sıcak olan ya da tamamen beklenmedik diğer olaylardır. Bu aynı zamanda başka bir gerçekliğin ortaya çıkmasını sağlayacak türden bir kesinti olarak anlaşılan sözcüktür. O halde, yakın tarihteki Kairos anlarını düşünersek, çok hızlı bir şekilde ikisinden bahsedebilirim.

Bunlardan ilkinin yani 1989'da Berlin Duvarının yıkılışı ve sonucunda Sovyetler Birliği'nin çöküşünü çok ilginç bir şekilde yaşadım çünkü o zamanlar Sovyet filozoflarla birlikte çalışıyordum. Bu olay, Cornell Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümündeki meslektaşlarımla Almanya'nın bölünmesinin en az 50 yıl daha süreceğini tahmin ettiği bir zamanda gerçekleşti. En iyi bilimsel modellerimizin hepsi gerçekte ne olduğunu, yani insanların birdenbire Berlin şehrini bölen duvardan geçmeye başladığında bir gecede gerçekleşmiş gibi görünen muazzam bir dönüşümü tahmin edememişlerdi.

Kairos'un normal gidişatı kesintiye uğrattığı gibi görüldüğü başka bir an, 2011'de gelişmemiş olduğu varsayılan yerlerde, yani Tunus'ta, Mağrip'te veya Mısır gibi tarihin ön saflarında yer almayan yerlerde, aniden dünya çapında etkili olan bu yeni siyaset biçimlerinin ortaya çıktığı andı. 2011'deki Tunus Devrimi, Tahrir Meydanı, İspanya'daki Öfkeli Hareketi, Wall Street'i İşgal Et, ardından 2019'da Sudan. Bugün de devam ediyor, 2020'de Hong Kong.

Bu yeni devrim biçimleri, kamusal alanda bir arada olmaya dair bu yasalar, araçsal siyaset olmamaları nedeniyle bildiğimiz anlamda devrim özelliği taşımamaktadır. Kimi zaman bir lideri devirme çağrısı niteliğindedirler, ancak onların asıl etkisi bu değildi. Etkileri kalıcıydı, çünkü imgeler olarak dünyayı dolaşıyorlardı ve birlikte olmanın başka bir yolunun nasıl olabilece-

20 Ocak 2022

ğini gösteriyorlardı. Dolayısıyla amaç, hükümetin devrilmesi değil, birbirleriyle normalden farklı bir şekilde ilişki kuran kamusal alandaki çeşitliliklerin gösterilmesi idi. Kronik olanı diyelim. Yani bu bir tür Kairotik bir olaydı ya da bir Kairos olayıydı; farklılıkların kutuplaştırılmak yerine kutlandığı Kairotik bir zamandı ve kapsayıcıydı. Bir sınıf mücadelesi değildi. Ne Batılı ne Doğulu, ne Fransız devrimci modeli, ne Haiti devrimci modeli ne de Bolşevik devrimci modeliydi. Bu, benim deyimimle, araçsal siyaset değil, vizyoner siyaset yaratmanın farklı bir yoluydu. Tabandan gelen bir kozmopolitlikti. Yeni medya platformlarımızı izleyen herkese ilham veren ve dolayısıyla vatandaşların görünür kılmaya çalıştıklarından ilham alabilen demokratik ve kapsayıcı bir siyasi alan oluşturdu: bir devleti yıkmak yerine görünür kılmak.

Şimdi bu olayların, tarihsel zemin değişmeye başladığında epistemolojik çerçevede bir değişikliğe işaret etmesini umuyor ve aynı zamanda bunun gerçekleşeceğini düşünüyorum. Yaşadığım uzun süre boyunca bu gerçekleşiyor gibi görünüyor; ama yavaş bir şekilde, bize düşünmek ve gelecekteki ortak bir ufuk için birlikte çalışanlar veya katkıda bulunanlar olarak çalışmalarımızı paylaşmak için zaman verecek kadar yavaş bir şekilde. Hatta küresel sorunlar için yeterli olan veya zamanımızın küresel sorunları için yeterli olmaya başlayan yeni bir dünya bilincinden bile bahsedebiliriz. “Year 1: A Philosophical Recounting” adlı kitabımda ve belki de tüm kitaplarımda, soyutlama yoluyla değil, kavramlarla değil, tarihteki geçici anların doğru bilgisinden hareketle felsefeye doğru ilerlemeye çalıştım. Geçmişin unsurları da bizi şaşırtacak şekilde güncel kaygılarla bir araya getirilmekte, Kairos epistemolojik çerçevelerimizi genişleterek ve hatta onları yeniden yapılandırmaya başlayarak bizi şaşırtmaktadır. Şimdi, bir şeyi çok açıklığa kavuşturmak istiyorum. Daha önceki tarih felsefeleri - ki burada klasik olarak Marx ya da Hegel diyelim - bir tür tarih teolojisinin seküler versiyonlarıysa, felsefeyi tarihle bir araya getirme fikrimin bu hareketlerle hiç de tutarlı olmadığını söylemek isterim.

Daha önceki tarih felsefeleri - ki burada klasik olarak Marx ya da Hegel diyelim - bir tür tarih teolojisinin seküler versiyonlarıysa, felsefeyi tarihle bir araya getirme fikrimin bu hareketlerle hiç de tutarlı olmadığını söylemek isterim.

Bu, Tanrının veya ruhun değil, Geist'in veya aklın değil, insanların eylemleriyle ilgili bir tarihtir. Dolayısıyla evrensel tarih, aynı zamanda, insanların kamusal alan içindeki eylemlerinden oluşan özel bir felsefe türüdür. Ontoloji değildir; siyaset öncesi değildir; ilk felsefe değildir ve aslında geçmişte olanlarla çalışır, gelecek için ütopyik bir plan değildir. Ayrıca, bu görevler arasında bir iş bölümünün kabul edilmesi gerektiğini düşündüğümü de söylemek istiyorum. Politikacılar kötü filozoflar çıkar, ancak filozof krallar da benim favorim değildir ve filozofların hüküm sürmesi umduyla Platon'u takip edenlerden de değilim. Ayrıca politikacılar kötü ilahiyatçılar çıktığına ve belki filozofların da kötü ilahiyatçılar olduğuna inanıyorum. Bu iş bölümünün farklı görevler arasında kabul edilmesi gerekir. Yine de, filozoflar olarak ifşa edebileceğimiz felsefi kavrayışlar, siyasi pratiğe şekil verebilir ve aslında vermedir.

Evrensel tarih, aynı zamanda, insanların kamusal alan içindeki eylemlerinden oluşan özel bir felsefe türüdür. Ontoloji değildir; siyaset öncesi değildir; ilk felsefe değildir ve aslında geçmişte olanlarla çalışır, gelecek için ütopyik bir plan değildir.

20 Ocak 2022

Şaşırtacak şekilde son zamanlarda sadece ulus devleti değil, sadece eski devrim kavramını değil, modern siyasette geleneksel olan başka bir terimi sorgulamaya başladım: “Sol”. Sol nedir? Sol kavramı, Fransız Devriminde, delegeleri Versay’da buluşan partinin, kralın yanında oturanlardan daha aşırı olmaları halinde salonun solunda yer aldığı bir andan geliyor. Ve sonra tabii ki, sol sağ giyotine götürdü ve sonra sağa geçti ve daha da radikal bir sol gelerek eski solu giyotine götürdü. Ve bu süreç, Robespierre’in diktatörlük gücünü ele geçirmesine kadar devam etti. Bunun bizim için model olmasını istemem. Bunun yerine “radikal”, “liberal” ve “muhafazakar” terimlerinin ne olacağını merak ediyorum. Bunların faydasını da sorgulayabilirim. Ya da düşüncenin evrenselliğinin bu üçünün de niteliklerine sahip olması gerektiğini söylerim. Liberal olmalı, yani dışlayıcı değil açık. Çoğu zaman bir tehlike varken ortaya çıkabilen bir değişim anında dayanıklılık ve cesareten gelen bir umut ufku olarak radikal olmalıdır. Lenin, gerçekliğin kendisi kadar radikal olma ihtiyacından bahsetmiştir, ancak aynı zamanda muhafazakar da olmalı, çünkü bizi ileriye taşıyabilecek bilgeliği, geçmişin bilgisinin kurtarılmasını gerektirir, mevcut haliyle değil, çünkü bu biçim, tarihte galip gelenlerin kendi iktidarlarını güçlendirmek için geçmişin kültürel hazinelerini kullandıkları gibi barbarca yöntemleri bünyesinde barındırmaktadır. İşte bu, tarih felsefesi hakkındaki teze aşınan olanların anlayacağı, Walter Benjamin’in anlayışıdır. Geçmişin kültürel hazineleri bugün iktidardakilere ait değildir çünkü insanların iktidar mücadelelerinin gerçek tarihi son derece kanlı olmuştur ve hiçbir şekilde savunmaya değmez. Bu yüzden bana göre bu ayrımlar son derece önemlidir. İster liberal, ister radikal, ister muhafazakar, ister solcu, isterse devrimci olmak üzerine konuşurken, sözcük ve terimlerin kullanımına özen göstermek anlamına gelmektedir.

“Öyle ya da böyle, bizi doğuran anneler, her birimize bir tane birinci yıl vererek yok olmaktan kurtulduklar.” Bu küçük bir miras değeridir. Ben burada sadece siyasi bir tartışma konusunda bilgi vermek isteyen ancak sorunlara siyasi bir cevap veriyor gibi yapmayan felsefi

bir çalışma yöntemi ihtimali ortaya koymak istiyorum. Bu yöntem, inançların mümkün olan en fazla şekilde dahil olmasına imkan sağlamak için ortak problemlerimize seküler bir anlayış konusunu dayatmaktadır. Felsefe Tanrı teklifini değil insan çoğulculuğunu göz önüne almaktadır. Tek bir doğru cevaba yönelmez. Bu birlik ya da hegemonya kavramı, evrensel tarih fikri değil, daha çok, bizi birbirimizden öğrenebileceğimiz bilgilere açık tutan bir çeviri süreci aracılığıyla özgünlüğün kurtarılmasıdır.

Yazar Hakkında

New York Şehir Üniversitesi öğretim üyesi Profesör Susan Buck-Morss lisans eğitimini Düşünce Tarihi dalında Vas-sar Kolejinde; yüksek lisansını Amerikan Tarihi dalında Yale Üniversitesinde ve doktorasını Avrupanın Düşünce Tarihi dalında 1975 yılında Georgetown Üniversitesinde tamamlamıştır. Uluslararası alanda tanınmış bir disiplinlerarası düşünür ve yazar olan Prof. Buck-Morss, kültürel çalışmalar, görsel teori ve küreselleşme konularında çalışmalar yapmaktadır. “*The Origin of Negative Dialectics*” (1977); “*The Dialectics of Seeing*” (2001); “*Dreamworld and Catastrophe: The Passing of Mass Utopia in East and West*” (2002); “*Thinking Past Terror: Islamism and Critical Theory on the Left*” (2006); “*Revolution Today*” (2019); “*Hegel, Haiti and Universal History*” (2009) ve “*Year 1: A Philosophical Recounting*” (2021) kitapları dahil olmak üzere çok sayıda bilimsel eseri bulunmaktadır. “Hegel, Haiti and Universal History” adlı kitabı dahil olmak üzere beş adet kitabı Türkçeye çevrilmiş olan Profesör Buck-Morss’un uluslararası alanda bir çok eseri ve ödülü bulunmaktadır.

20 Ocak 2022

PROJE HAKKINDA

İnsanlık ve Gezegen İçin Ortak Ufuk Tasavvuru

Dünya son derece sorunlu bir dönemden geçmektedir ve tüm insanlık derin bir kriz içinde görünmektedir. İnsanlık küresel düzeyde olduğu kadar tek tek ülkeler düzeyinde de ciddi ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve siyasi, krizler yaşamaktadır. Karşı karşıya kalınan meydan okumalar finansal çöküşlerden iklim değişikliğine, uluslararası terörizmden bölgesel çatışmalara, mülteci sorunundan yabancı düşmanlığına kadar çok çeşitli alanlarda ortaya çıkmaktadır.

Yaşanan krizler ve Pandemi ile ağırlaşan sorunlar romantik küreselleşme söylemlerini büyük oranda geçersiz kılmaktadır. Tarih akmaya devam etmektedir. Ancak, insanlığın ortak sorunlarına içe kapanarak, kutuplaşarak, önyargıları artırarak bir cevap bulunamayacağı da çok açıktır. Sorunlarımız ne kadar ağır olursa olsun, asla değiştirilemez bir kader ile karşı karşıya değiliz. Yaşadığımız sorunların esas olarak insanın yaptıklarından kaynaklandığı ve yine insani bir çabayla aşılabileceği inancındayız. Dünyanın birçok bölgesinde yaşanan bu derin krizi aşmak için çok farklı arayışlar olduğunu biliyoruz.

Bilinçli, sabırlı ve ortak bir çaba ile insanlığın yaşadığı sorunları aşabiliriz. Dünyanın çok farklı kültür ve coğrafyalarındaki haysiyetli insanların daha fazla dayanışma göstermesinin vakti çoktan gelmiştir. Tüm kimliklerimizin ötesinde insan onurunu esas alarak konuşma zamanıdır. Hakikati ve adaleti eksen olarak gören onurlu insanların ittifakı, insanlık için yeni bir dayanışma dönemi başlatabilecektir. Onurlu bir gelecek mümkündür. Dünyanın birikimi ile ve dünyaya hitap ederek yürüyecek bu süreçte, Türkiye'nin coğrafi, tarihi ve kültürel özellikleri ile ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğuna ve insanlığın bu ortak çabasına ev sahipliği yapabileceğine inanıyoruz.

Proje kapsamındaki hedefimiz, dünyanın önde gelen düşünürlerini bir araya getirerek, gücünü insan haysiyetinden alan, insanlığa ortak bir ufuk sunmak için insanlığın ve gezegenin geleceğini bütünsel bir sinerji ile inşa etmeyi amaçlayan uluslararası bir fikir platformu oluşturmaktır. Kapadokya Üniversitesi olarak bu konudaki vizyonumuz; dünyanın önde gelen düşünürlerinin insanlığın ve gezegenimizin ortak geleceği için tasavvurlarını ortaya koyacakları, gözlemledikleri meydan okumalar ile fırsatları paylaşacakları bir akademik çalışmaya zemin sunmaktır.

Proje hakkında detaylı bilgiye <https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr> adresinden ulaşabilirsiniz.

Kapadokya Üniversitesi (<https://kapadokya.edu.tr>) Nevşehir'in Ürgüp ilçesinde yakın dönemde kurulmuş bir vakıf üniversitesidir. Üniversite; çıkış noktası evrensel uygulaması milli olan bir eğitim anlayışıyla, Türkiye'yi 21. Yüzyılı gerçekçi bir şekilde yorumlayabilen ve bundan dolayı görüşleri önem ve değer gören, kendi alanında yetişmiş, bilgisini paylaşmaktan mutluluk duyan ve güvenilir yeni nesil kamuoyu önderleri yetiştirmektedir. Kapadokya Üniversitesi, akademik ve mesleki olmak üzere birbirlerinden feyz alan ve destekleyen iki sütunlu bir sistemi başarılı bir şekilde uygulamaktadır.

KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ
HAKKINDA